

Megújult az óbudai református templom orgonája

2012. december 2-án, vasárnap délután 3 órakor Christoph Bossert orgonaművész (Németország) szólaltatta meg először a nyilvánosság előtt az óbudai református templom megújított hangszerét.

A templom jelenlegi orgonája eredetileg 8 regiszterrel, egy manuállal és pedállal 1899-ben készült Rákospalotán, az „*Ország Sándor és Fia* cs. és kir. udvari szállítók műorgona gyárában”, kúpládákkal, mechanikus játszó- és pneumatikus regisztertraktúrával. 1926-ban *Marczell Endre* a hangszeret egy részben transzmissziókkal működő második manuállal bővítette ki, és pneumatikus játszótraktúrával, valamint új játszóasztallal látta el. A közelmúltban rossz állapotba került és 2005-ben lebontott orgona helyére a gyülekezet egy németországi használt neobarokk hangszer megvásárlását és beépítését tervezte. Végül, 2011–12-ben, *Fassang Lászlón* keresztül felvették a kapcsolatot *Szabó Balázssal*, akinek javaslatára az Ország-orgonából megmaradt szekrény, szelládarekeszek, valamint az 1899-es és 1926-os sípanyag egy részének restaurálásával az 1899-es hangszer rekonstrukciójára és romantikus stílusban való kiegészítésére került sor. A munkálatokat az *AerisOrgona Kft.* végezte, Faragó Attila irányításával és két munkatársa, Dóczi Gergely és Geri Zsolt közreműködésével. A koncepció kidolgozásában és a munka ellenőrzésében szakértőként Szabó Balázs vett részt.

A megújult orgona mechanikus kúpládái közül az I. manuál és a pedál szelládája 1899-ben, a II. manuálé 2012-ben készült. Játszótraktúrája az eredeti állapotnak megfelelően mechanikus, regisztertraktúrája pneumatikus. A mechanikus traktúra minden részletében megmaradt Ország-hangszeresek alapján készült. A pneumatikus vezérlés mintájául az eredeti óbudai orgonával szinte teljesen azonos, 1900-ban épült hegyközszentimrei Ország-orgona szolgált. A kétmanuális játszóasztal és az új manuálkopula példája a nagybányhegyesi evangélikus templom Ország-orgonájának (1898, II/12, mechanikus kúpláda) e részei voltak. A Nagybányhegyesen kiiktatott, de az orgonaházban fellelhető eredeti crescendó-pedál szolgált a két új redőnytalp (II. manuál és harmónium) előképéül. Technikai és zenei kuriózum az újonnan beépített harmóniumregiszter, mely több XIX. századi orgonánkban megtalálható. A kivitelező ezt saját fejlesztésű szelládáján helyezte el, melynek hangerejét —a harmónium hangszerhez hasonlóan— egy külön szélnyomás-szabályozó pedállal változtatni is lehet. A széllátást a rekonstruált francia fúvó biztosítja, melyet motorral és lábfújtatással is lehet üzemeltetni.

A magyar orgonaépítészetben —a mechanikus traktúra készítésének mintegy 110 éve történt elhagyását, majd a neobarokk orgonamozgalmat követően— első alkalommal épült ismét újjá mechanikus kúpládás orgona. E szelládatípust —mint a romantikus zenei stílus igényeinek megfelelő komplex technikai-zenei rendszert— a ludwigsburgi Eberhard Friedrich Walcker tökéletesítette 1840-ben. Ez tette lehetővé az egyes regiszterek intonációjának további javítását, melyet Walcker a húros és fúvós hangszeres akusztikai tulajdonságaihoz igazodva,

fekvésenként eltérő intenzitással és megszólalási sebességgel alakított ki, s ez a szelláda biztosította a sípok hangzásának változatlanóságát több regiszter egyidejű működtetésekor. Az orgonista a billentéssel finoman szabályozhatta a szelládagolást, a sípok megszólaltatásának újabb árnyalatait hallhatóvá téve.

Az újjáépített orgona romantikus technikai és művészi koncepciójával, számos újonnan készített részével fontos állomása a jelenkori hazai orgonakészítésnek. Jelzi, hogy a neobarokk és a különféle kompromisszumos orgonaépítészeti irányzatok, barokk, késő barokk orgonák korhű restaurálása mellett egyre növekszik az érdeklődés a korábban „gyári” és „sablonos” jelzőkkel elítélt romantikus orgonáink iránt is, azoknak mint eredeti technikai-zenei egységeknek megértésével és elfogadásával.

Az orgona diszpozíciója (részben az 1899-es szerződés írásmódját követve):

	I. Manuál	czinn-	czink-	fa-	átcsapó	
	C-f ^{'''} 54 hang	síp	síp	síp	nyelv- síp	
1.	Principál	8'	42		12	34 síp 1899 — 18 síp 2012
2.	Gamba	8'	41	12		1899 — 1 síp 2012
3.	Bordon	8'	18		36	1899
4.	Dulcia	4'	54			1899
5.	Oktáva	4'	54			40 síp 1899 — 14 síp 2012
6.	Mixtúra 3x 2 ² / ₃ '	162				1899 — a Mixtura terc sort tartalmaz.
II. Manuál						A második manuál regiszterei az új redőny-
C-f ^{'''} 54 hang						szekrényben vannak elhelyezve.
7.	Aeolin	8'		54		1926–2012
8.	Vox Celestis	8'		42		1926–2012
9.	Flauta dolce	4'	18		36	2012
10.	Harmónium	8'			54	2012 — a harmónium a játszóasztalban, a második manuál billentyűzete felett van elhelyezve. A hangerőt a szélnyomás- szabályozó pedállal lehet változtatni.
Pedál						
C-f ⁰ 18 hang						
11.	Subbass	16'			18	1899
12.	Cello	8'		18		1899
Mellékváltozatok						
	Kiváltó					1899–2012
	Piano					1899–2012
	Mezzoforte					1899–2012
	Fortissimo					1899–2012
	Pedálmanuál copula					1899–2012
	Manuálcopula					2012

Az orgonáról készült reklámkiadvány felhasználásával írta: Enyedi Pál

Fotók a 204. oldal után verso: fent az óbudai református templom felújított orgonája, alul balra az óbudai református templom orgonájának új játszóasztala, alul jobbra az óbudai református templom felújított orgonájának csoportkapcsolói. (Fotók: Faragó Attila)